

classic lobules of organ, testifying to the structural incompleteness which increases in intercommunication with the decline of maturity in new-born organism.

Liver, mammals, new-born period, ecosystem.

УДК 636.1.08 (477.54)

**ОСОБЛИВОСТІ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ПРОЦЕСІВ
У КОНЯРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ МАЛИХ ФОРМ
НА ПРИКЛАДІ НАВЧАЛЬНО-ВИРОБНИЧОГО
КІННОСПОРТИВНОГО КОМПЛЕКСУ ХДЗВА**

М. В. Луценко, аспірантка

М. П. Петрушко, кандидат с.-г. наук

Харківська державна зооветеринарна академія (ХДЗВА)

Викладено особливості ведення основних технологічних процесів в галузі конярства на прикладі навчально-виробничого кінноспортивного комплексу ХДЗВА з урахуванням специфіки його багатoproфільної діяльності.

Кінний комплекс, технологічний процес, багатoproфільне використання, племінне поголів'я, молодняк, парувальний сезон.

Останнім часом спостерігається незначне поліпшення стану галузі конярства. Але для досягнення конкурентоздатного рівня потрібний глибокий аналіз сучасного стану галузі, вивчення досвіду світових лідерів, і розробка власної концепції, адаптованої до сучасних реалій.

Сьогодні галузь конярства має значний дефіцит кадрів. Тому проблема удосконалення системи забезпечення висококваліфікованими професіоналами є дуже важливою.

В Україні здобути вищу освіту у галузі конярства дають змогу Луганський аграрний університет, Національний університет біоресурсів і природокористування України, Харківська державна зооветеринарна академія (ХДЗВА).

Для створення матеріальної бази для поліпшення практичної підготовки студентів і проведення наукових досліджень при ХДЗВА засновано навчально-виробничий кінноспортивний комплекс, історія створення якого бере свій початок з середини ХІХ ст.

У 2006 р. на базі профільних кафедр і кінно-виробничого комплексу Харківської державної зооветеринарної академії (ХДЗВА) створено навчально-науковий дослідний Інститут конярства, який об'єднав у собі основні підрозділи:

- навчальна лабораторія з конярства, яка використовується як матеріальна база для практичної підготовки студентів;
- племінний репродуктор з розведення коней української верхової породи;
- дитячо-юнацька кінноспортивна школа, в якій займається близько 130 учнів;
- кінний театр, актори якого щороку демонструють яскраві кінні шоу, що сприяє популяризації здорового способу життя і відродженню національних традицій.

Мета дослідження – охарактеризувати та проаналізувати деякі особливості ведення основних технологічних процесів у конярських підприємствах малих форм з урахуванням специфіки їх багатoproфільної діяльності на прикладі навчально-виробничого кінноспортивного комплексу при ХДЗВА.

Матеріал і методика дослідження. Обробка та аналіз відомостей парування та вижереблення, бонітування, схем спеціалізованого тренінгу, раціонів годівлі та умов утримання різних статевовікових груп коней кінноспортивного комплексу при ХДЗВА.

Результати дослідження. Відмінність кінноспортивного комплексу при ХДЗВА від більшості конярських господарств полягає у багатoproфільності використання коней одночасно у навчальному процесі, племінній роботі, спортивних змаганнях і кінних шоу. Це скорочує економічні витрати внаслідок відсутності необхідності в утриманні окремої групи коней для кожного з вищенаведених напрямів.

Побудова технологічного циклу на комплексі здійснюється з урахуванням багатoproфільності використання коней і має свої особливості.

Парувальний сезон на кінноспортивному комплексі починається з 1 лютого. Парування основної маси кобил проводиться у весняні місяці (березень – квітень), а у червні і липні криють лише кобил пізнього вижереблення і прохолостілих від парування в попередні місяці [5].

При проведенні парування у весняні місяці лошата, народжені ранньою весною, потрапляють у кращі умови годівлі та утримання, повніше використовують пасовищний період і підуть у першу зимівлю найбільш окріпими.

Раннє парування і вижереблення доцільне не лише з погляду фізіології. Воно також дає змогу якнайкраще організувати використання племінних жеребців і, насамперед, конематок у спорті і виступах кінного театру, пік яких припадає на літні місяці, коли парувальна компанія вже завершена, а лошата поточного року народження вже досить покріпшали і можуть самостійно харчуватися, що дає змогу на певний час залишати їх без кобил.

За 1 – 2 місяці до початку парувального сезону проводиться ветеринарно-зоотехнічний огляд всього племінного поголів'я.

Перед початком парувального сезону і у період його проведення періодично перевіряється якість сперми плідників. Для оцінки якості спер-

ми проводять її мікроскопічне дослідження. При цьому визначають число сперміїв, їх рухливість і активність. У разі погіршення якості сперми (азоспермія, некроспермія, поява у спермі крові, гною і т. ін.) жеребця відсторонюють від парувальної кампанії. За один – півтора місяці до початку парувальної кампанії жеребців-плідників і пробників забезпечують високим рівнем годівлі, збільшуючи рівень енергетичної поживності приблизно на 25 % [6]. У раціон вводять білкові корми тваринного (курячі яйця, молочний відвійок) і рослинного (макуха, шрот) походження, а також вуглеводні корми (патока, меляса). Протягом парувального сезону жеребцям регулярно надають моціон – перебування у левадах, а також легку роботу під сідлом [1].

Потреба племінних кобил у поживних речовинах визначається їх живою масою, фізіологічним станом і інтенсивністю тренувальних навантажень. У парувальний період до раціону тварин вводять вітамінно-мінеральний комплекс «Кальфостонік», пророщене зерно вівса і ячменю.

Охоту у кобил визначають рефлексологічним методом за допомогою жеребця-пробника, починаючи з 3-го дня після пологів. Потім пробувають на 5-й день, рахуючи від початку охоти, і повторно криють того ж дня.

Через 30–45 днів після парування кобил перевіряють на жеребність ректальним методом. Жеребих кобил об'єднують в окрему групу, яку розміщують в одній стайні.

Годівля молодняку має забезпечувати його нормальний ріст та розвиток. У перші два тижні життя потреба лошати у поживних речовинах і енергії повністю задовольняється молоком матері [4]. Проте починаючи з 15 - денного віку, лоша вже потребує підгодівлі рослинними кормами і, насамперед вівсом або плющеним ячменем. Даванку цих кормів починають з 100–200 г корму із спеціальної годівниці, до якої кобила не має доступу. Потім їх кількість збільшують, доводячи до 2 кг на добу при відйомі.

З другого дня після вижереблення, орієнтуючись на стан кобили і лошати, їм щодня надається моціон у леваді. Через два тижні кобили починають працювати на корді і під сідлом, поступово нарощуючи навантаження. Рух лошати разом з кобилою сприяє підвищенню його витривалості, а також має велике значення для зміцнення сухожильно-зв'язкового апарату і розвитку мускулатури.

Лошата з перших днів життя привчаються до чищення, розкрюковування копит, одяганню недовуздка і проводці вслід за кобилою, що сприяє виробленню у них корисних навичок, спокійного норову і довірливого ставлення до людини. З 2-х місяців лошата вже можуть на деякий час залишатися одні без кобил, що дає змогу для використання останніх в тренувальному процесі, виступах кінного театру і змаганнях на місцевому рівні.

Відйом лошат проводять у 6–7-місячному віці. Їх розміщують в окремій стайні для відйомишів. У цей період важливо забезпечити лошат достатньою кількістю доброякісних грубих кормів, що сприяють розвитку органів травлення. Особливо цінне для лошат сіно раннього збирання. Від-

Йомиші також отримують концентрати з урахуванням того, що потреба в поживних речовинах у жеребчиків до 2-літнього віку на 10 % вища ніж у кобилок, висівки (0,5–1,0 кг на добу), вівсяну соломку (3–4 кг), моркву (1–1,5 кг), а також сіль і крейду, які постійно є у годівниці [3].

У весняно-літній період коні більшу частину часу проводять на пасовищі. Пасти починають, коли висота травостою не менше 12 – 15 см. Свіжа трава у поєднанні з активним моціоном позитивно впливає на відтворні функції тварин. У лактуючих кобил у пасовищний період підвищується молочність і поліпшується якість молока. Крім того, вільний рух коня на пасовищі сприятливо позначається на розвитку і зміцненні кістяка, сухожильно-зв'язкового апарату і м'язів.

Восени пасти тварин припиняють за 25–30 днів до настання стійких морозів.

Заїздку та індивідуальний тренінг молодняку починають у 1,5–2 роки. Спочатку лоша привчають до вуздечки і роботі на корді, а потім – до сідла. Лише після цього починають привчати їх до посадки вершника. Практично відразу після заїздки починають спеціалізований тренінг: конкурний – настрибування на волі або виїзdkовий – робота «в руках», залежно від напрямку використання. Подальша підготовка проводиться під вершником за спеціально розробленими схемами і планами з урахуванням пори року, періоду тренувань, віку, ступеня тренуваності і індивідуальних особливостей кожного коня.

Для зняття психологічного навантаження і підтримки загальнофункціональної підготовки коней, якщо сприятливі погодні умови, раз на тиждень проводять тренування на пересіченій місцевості по спеціальних маршрутах, які складаються з їзди по лісових дорогах, роботи по оранці і у воді, подолання невеликих перешкод, спусків і підйомів.

На ораних ділянках (важкому ґрунті) виробляється витривалість коня, зміцнюються зв'язки і сухожилля. Робота по глибокій воді укріплює мускулатуру ніг коня, сприяє активізації руху, поліпшенню виносу ноги і збільшенню захвату простору.

На підйомах особливу увагу приділяють підведенню задніх ніг коня під корпус, поштовху, енергії рухів, міцності посадки вершника. На спусках відпрацьовується здатність коня і вершника тримати рівновагу при незвичайному положенні центру тяжіння, упевненість у рухах, закріплюється контакт вершника і коня, правильність посадки при подоланні перешкод.

Для оцінки величини навантажень поодиноких занять і ступеня тренуваності коня використовують частоту і інтенсивність дихання, частоту серцевих скорочень, потовиділення, легкість і точність виконання рухів, бажання працювати далі [2].

З 2-х років коні на комплексі беруть участь у змаганнях з конкурну на місцевому рівні, а також долають основи виїздки, що дає змогу у ранньому віці оцінити їх за стрибковими та руховими якостями. На підставі цього кращих коней залишають для подальшого тренування і використання у спорті та для розведення. Інших реалізують у віці 2 – 3 років.

Висновки

Технологічний цикл на кінно-виробничому комплексі при ХДЗВА побудований з урахуванням багатопрофільності його діяльності і специфіки використання коней.

Використання коней одночасно у декількох сферах діяльності дає змогу скоротити чисельність поголів'я, а отже і економічні витрати на його утримання.

Парувальна компанія проводиться у ранні терміни (лютий-квітень), що дає змогу вже на початку літа використовувати коней племінного складу у спорті і виступах кінного театру, а також дає змогу отримувати міцних лошат з хорошим імунітетом.

Щоденний моціон у леваді, а також робота разом з кобилою сприяють зміцненню сухожильно-зв'язкового апарату і розвитку мускулатури у лошат.

Утримання коней на пасовищі у весняно-літній період забезпечує їх дешевими вітамінізованими кормами, активним моціоном і інсоляцією, а також позитивно впливає на відтворні функції.

Відразу після заїздки у 1,5–2 роки починають індивідуальний спеціалізований тренінг коней спочатку без вершника, а потім під сідлом за спеціально розробленими методиками з урахуванням індивідуальних особливостей кожного коня.

Участь коней у змаганнях різного рівня дає змогу оцінити все поголів'я за працездатністю і відібрати кращих коней у спорт і племінний склад. Коні, що не мають визначних спортивних задатків використовуються у виступах кінного театру, навчальних групах, іпотерапії.

Реалізація кінського поголів'я, що не знаходить свого застосування у багатопрофільній діяльності кінного комплексу, у 2–3-річному віці дає змогу скоротити термін і витрати на його утримання, а також знизити ризик втрати коня через травми або хвороби.

Список літератури

1. Водолазова М. Содержание заводских жеребцов/ М. Водолазова// - Коневодство и конный спорт. – 1990. – № 2. – С. 12–13.
2. Горелов К. И. Тренинг и испытания верховых лошадей/ К. И. Горелов, А. А. Яковлев. – М.: Сельхозгиз, 1954. – 254 с.
3. Добрынин В. П. Корма для лошадей/ Добрынин В. П. – М.: Сельхозгиз, 1950. – 216 с.
4. Добрынин В. П. Выращивание жеребят/ Добрынин В. П. – М.: Сельхозгиз, 1959. – 139 с.
5. Зведені відомості обліку парувальних та вижереблення за 2012 р. ДДЮКСШ при ХДЗВА.
6. Калашников В. В. Кормление лошадей/ В. В. Калашников, И. Ф. Драганов. – М.: «ГОТАР-Медиа», 2011. – 176 с.

Изложены особенности ведения основных технологических процессов в отрасли коневодства на примере учебно-производственного конноспортивного комплекса ХГЗВА с учетом специфики его многопрофильной деятельности.

Конный комплекс, технологический процесс, многопрофильное использование, племенное поголовье, молодняк, случной сезон.

Features of the basic technological processes management in horse-breeding at the example of the education-production horse-sporting complex at KSZVA with taking into account the specificity of its multiprofile activity are reciting in this work.

Horse complex, technological process, multiprofile using, pedigree horses, youngsters, tugging season.

УДК 602.9:611.081.46:636.92

ЕФЕКТИВНІСТЬ КЛОНУВАННЯ ПЕРВИННИХ МУЛЬТИПОТЕНТНИХ СТОВБУРОВИХ КЛІТИН КІСТКОВОГО МОЗКУ КРОЛІВ ЗА РІЗНИХ УМОВ ЗБЕРІГАННЯ

М.О. Малюк, кандидат ветеринарних наук, доцент

Проведені експериментальні дослідження свідчать, що у кістковому мозку кролів містяться різні фракції клітин, які здатні до проліферації. За відповідних умов зберігання частина стовбурових клітин із високим потенціалом до цитодиференціювання гине, як більш диференційована фракція, а менш диференційовані фракції клітин кісткового мозку зберігають здатність до клонування. При цьому не виключена часткова втрата ними проліферативного потенціалу.

Мультипотентні стовбурові клітини, кістковий мозок, прогеніторні клітини, клонування.

Відомо, що під час заморожування кісткового мозку людей та подальшого розморожування, клітини, які він містить та які здатні утворювати колонії у культурі, залишаються життєздатними протягом декількох років. Відомо, що клітини, які зберігалися до 16 років за низьких температур, після розморожування та культивуванні в агарі, здатні до активної проліферації, утворюючи при цьому кластери і колонії. Висока стійкість кровотворних клітин-попередниць, ймовірно, пов'язана із тим, що у природних умовах ці клітин перебувають поза проліферативним пулом, тобто у дормантному стані [5]. Окрім кровотворних стовбурових клітин, у кістковому мозку існують і мультипотентні стовбурові клітини, які мають вирішальне значення у процесах кровотворення, створюючи кровотворне мікрооточення, а також мають властивість диференціюватися у різні типи клітин тваринного організму [4].